

Liefdesrobot

De robots nemen ons werk over, betreden het slagveld, maar ook onze huis- en slaapkamer. Verliezen we daarmee onze macht aan superslimme a.i., nemen kille zorgrobots de plaats in van toegewijde verzorgers? Of is er een ander scenario denkbaar? Wij onderzoeken of we juist iets van robots kunnen leren. Over de liefde, over het leven.

Kan een toekomst met robots zelfs menselijker zijn? Daar denken we over – kritisch, filosofisch, maar ook met een open geest – in ons meest futuristische nummer. Over een toekomst die al begonnen is.

Dit dossier kwam tot stand in samenwerking met Robot Love, de grote expo experience over de liefde tussen mens en robot.

Zie: robotlove.nl

Onze gerobotiseerde toekomst is eeuwenoud

Altijd heeft de mens ernaar verlangd om bezielde, levende objecten te maken. Volgens de Canadese schrijfster Margaret Atwood hoeven we er niet bang voor te zijn, omdat we een hekel hebben aan robots die te veel op ons lijken.

Auteur Margaret Atwood **Vertaling** Jabik Veenbaas

Welkom in de toekomst, een van onze favoriete speelplekken. We dwalen er graag wat in rond, getuige onze talloze utopia's en dystopia's. Net als het hierna- maals is de toekomst een slag in de lucht, aangezien niemand er ooit is geweest. Welk lot is er voor ons weggelegd? Wordt het een 'brr' of een 'hoera'? Een zombie-apocalyps? Geen vis meer? Verticale stads- akkers? Een wereldbrand? Genetisch gemodificeerde mensen? Zullen we, met gebruikmaking van onze *big*

brain-slimheid, de vele problemen kunnen oplossen waarmee onze planeet momenteel geconfronteerd wordt? Of zal die slimheid, gekoppeld aan hebzucht en korte- termijndenken, juist onze ondergang betekenen? Armslag genoeg voor onze speculaties, aangezien de toekomst niet op voorhand vastligt.

Veel van onze veronderstelde toekomstigen bevatten robots. Het heden heeft ook robots, maar de toekomst naar verluidt nog veel meer. Is dat goed of slecht? We zijn er nog niet uit. En nu we toch bezig zijn, laten we het eens hebben over een brein dat sneller is dan dat van een mens.

Ons verlangen om robots te maken zien we al in de allereerste mythen. Neem het verhaal van Pygmalion die zijn geliefde snijdt uit ivoor. Pygmalion en Galatea, Jean-Léon Gérôme. Beeld: Hollandse Hoogte / Culture Images GmbH

Kunstmatige wezens die net iets té menselijk lijken, vinden we eng

Sciencefictionschrijvers houden zich al decennialang bezig met robots, maar zij waren bepaald niet de eersten. We hebben ons al niet-biologische, maar denkende wezens voorgesteld die doen wat we van ze vragen sinds we voor het eerst schrijfstift en papyrus hanteerden. Waarom dromen we van zulke dingen? Omdat we er diep in ons hart naar verlangen. De mens besteedt nooit veel tijd aan dingen die niet op zijn wensenlijstje staan. Als we technologisch begaafde muizen waren geweest, zouden we ons hebben beziggehouden met het vervolmaken van dodelijke kattenharpoenen, vogelvernietigende raketten of moleculaire kaasassemblerprogramma's die Kapitein Kirk-muizen in staat zouden stellen om 'Kaas, cheddar, scherp' naar hun ruimteschipwanden te piepen en die kaas zo te laten verschijnen. Maar onze verlangens liggen op andere vlakken, hoewel voor die kaastruc misschien iets te zeggen zou zijn.

GODEN

Wanneer we de primaire wensenlijst van de homo sapiens willen begrijpen, moeten we terug naar de mythologie. We begiftigden de goden met vermogens die we zelf hadden willen hebben: onsterfelijkheid en eeuwige jeugd, kunnen vliegen, verpletterende schoonheid, almacht, klimaatcontrole, ultieme wapens, verrukkelijke banketten zonder bereiding en afwas, en kunstmatige wezens die continu voor ons klaarstaan. In een van de oudste teksten die we kennen laat een Sumerische god twee demonen de dodenwereld betreden om een aardse godin te redden, omdat zijzelf niet biologisch leven en dus niet kunnen sterven. Hephaistos, de manke smid-god uit de Ilias en andere verhalen, maakt niet alleen metalen tafels die zelf rondrennen, maar ook een horde hulpvaardige gouden jongedames met

kunstmatige intelligentie. Bovendien schiep Hephaistos Talos, een bronzen reus die het eiland Kreta moest bewaken en beschermen, waarmee hij ons de intrige voor de eerste oorlog tegen de robots verschafte, die sinds die tijd dienst heeft gedaan.

Naarmate we dichter bij de moderne tijd kwamen, begonnen we ons te vermaken met verhalen over proto-robots: koperen hoofden die konden praten, door mensenhand gemaakte golems van klei, poppen die tot leven kwamen en nepvrouwen – zoals Olympia en Coppélia, die we kennen uit de opera- en balletwereld. Intussen sleutelden we aan de echte robot: automaten op stoomkracht dateren al van oude tijden; Leonardo da Vinci ontwierp een kunstmatige ridder; en de achttiende eeuw was dol op opwindbeesten, -vogels en -poppen die simpele handelingen konden verrichten. Met de Mechanische Eend, die in 1738 ten tonele verscheen, ging men een stap verder: die kon naar het leek niet alleen eten, maar zijn eten ook verteren en uitpoepen.

L.A. Raeven. Annelies, work in progress.

Helaas was de poep er van tevoren in gestopt. Maar toch liet de Mechanische Eend zien hoe blij we kunnen worden als we een onbeziel object iets zien doen waarvoor we het van het gras zouden jagen als het echt zou zijn.

Toen de moderne tijd eenmaal daar was, begonnen we robots serieus te nemen. Het woord 'robot' werd gemunt in het uit 1920 daterende toneelstuk R.U.R. van Karel Capek (Rossums Universele Robots) en was afgeleid van een stam die 'slaaf' of 'slavernij' betekende. Capek praatte gewoon Aristoteles na, die lang geleden bedacht dat mensen de ellende van slavernij konden wegnemen door dingen te maken die zich vanzelf konden bewegen. De robots van Capek waren dus ontworpen als kunstmatige slaven en maakten daarmee een eind aan de onfortuinlijke behoefte aan echte slaven.

Ofwel, zoals het in een verhaal uit de gouden eeuw van de sciencefictionstrips zo treffend wordt geformuleerd: 'Vroeger waren de honden de beste vrienden van de mens — nu zijn de robots dat! De beschaving heeft ze nodig voor tal van belangrijke taken!' (Als ik op de puntvormige borsten mag afgaan van de vrouw die in de strip de les wordt gelezen, dateert die uit de vroege jaren vijftig.) In een ander verhaal, 'De volmaakte knecht', zegt Hugo de Robot — die sprekend lijkt op de Blikken Man uit *The Wonderful*

Wizard of Oz, een figuur die meer invloed op de wereld van de robots heeft dan doorgaans wordt erkend: 'Ik ben er trots op dat ik een robot ben en dat ik zo'n goede heer mag dienen als professor Tompkins!' Maar Hugo zegt ook: 'Ik begrijp niets van vrouwen.' O-o. Hugo weet hoe hij ramen moet laten glimmen, bloemen moet schikken en de tafel moet dekken, maar er ontbreekt iets. Wie heeft die knaap ontworpen? Professor Tompkins, denk ik. Die mafketels van wetenschappers, die zelf een stuk of wat menselijke chips missen, doen altijd wel iets verkeerd.

Heel wat populaire verhalen zijn daaraan opgehangen. Want hoewel we naar mensachtige robots hebben gehunkerd en ze ook hebben ontworpen, hebben we er ons nooit helemaal prettig bij gevoeld. Er is niets wat ons meer schrik aanjaagt, zeggen de mensen die zulke dingen bestuderen, dan wezens die menselijk lijken, maar dat niet helemaal zijn. Zolang ze eruitzien als de Blikken Man en trechters op hun hoofd hebben, kunnen we ermee omgaan. Maar als ze er haast net zo uitzien als wij — als ze er bijvoorbeeld uitzien als de replicants uit de film *Blade Runner*, of als de seksueel gewillige, kunstmatige vrouwen van Stepford met hun plastic gezichten, of als de vijandelijke robots in de Terminator-films, die er maar al te menselijk uitzien tot hun huid wegbrandt —, dan wordt het een ander verhaal.

In de mythologie wemelt het van de kunstmatig intelligente wezens

TOVENAARSLEERLING

We lijken bang te zijn dat de vervolmaakte robots, in plaats van trots te zijn om hun scheppers te mogen dienen, in opstand zullen komen vanwege hun ondergeschikte status en ons zullen vernietigen of onderwerpen. Net als de tovenaarsleerling of de makers van golems kunnen we wonderen verrichten, maar we vrezen onze greep op de resultaten te verliezen. De robots in R.U.R. triomferen uiteindelijk en op die meme is in de daaropvolgende decennia eindeloos voortgeborduurd in verhalen en films. John Wyndham kwam met een slimme variant in zijn uit 1954 daterende verhaal *Compassion Circuit*, waarin empathische robots, ontworpen om zich over menselijk lijden te ontfermen, het hoofd van een zieke vrouw afhakken en dat op een robotlichaam bevestigen. In Wyndhams tijd werd die ontwikkeling met afschuw gadeslagen, maar vandaag de dag zouden we vermoedelijk zeggen: 'Geweldig idee!'. We zijn al gewend geraakt aan onze toekomstige cyborgisering, omdat — zoals Marshall McLuhan vaststelde met betrekking tot de media — wat we verbeelden ons verandert, wat we cultiveren ons cultiveert en dus wat we robotiseren ons in de toekomst kan robotiseren.

Misschien. Tot op zekere hoogte. Als we het toelaten. Hoewel ik opgroeide in het gouden tijdperk van de science-fictionrobots, zag ik mijn eerste functionele stuk robotica pas in de vroege jaren 1970. Het ging niet om een hele kunstmens, maar om een robotarm en -hand, die op het Chalk River Nuclear Research Laboratory in Ontario werd

Reija Meriläinen, Survivor.

ingezet om achter een stralingsbestendig glazen scherm radioactief materiaal te manipuleren. Veel van de daar benutte principes werden ook gebruikt in de Canadarm 1, de spaceshuttle-manipulatie-arm uit de jaren tachtig, en sindsdien zijn er nog heel wat toepassingen voor robotarmen bij gekomen. Waaronder een arm waarmee je kunt opereren op afstand en — iets waar ik zelf belang bij heb — een arm waarmee je kunt schrijven op afstand. Ik heb er in 2004 aan meegewerkt om boeksignering op afstand te bevorderen, maar zoals dat gaat met golems ontgroeide ook dit project de bedoelingen van zijn maker en wordt het momenteel verwoed toegepast in de bank-, zaken-, sport- en muziekwereld. Wie had dat kunnen denken? Dit zijn heilzame toepassingen van de robotica, en er zijn nog tal van andere voorbeelden te geven. In fabricageprocessen worden robots tegenwoordig stevig ingezet, omdat men dol is op de voordelen: ze staken niet, worden nooit moe en zeuren niet om pensioenvoorzieningen. Die trend

veroorzaakt een zekere angst: wat gebeurt er met het klantenbestand als robots alle menselijke arbeidskrachten vervangen? Wie zal al die spullen kopen die robots zo eindeloos en goedkoop kunnen produceren? Zelfs aan schijnbaar onschadelijke gebruiksvormen van robots kunnen verborgen nadelen kleven. Maar, zo zeggen de voorstanders, denk eens aan de mogelijkheden om levens te redden! Door nanorobots zullen we met veel minder letsel kunnen opereren. En robots kunnen nu al worden ingezet op terreinen waar mensen gevaar lopen, bijvoorbeeld bij het onschadelijk maken van bommen en onderzees onderzoek. Dat zijn beslist goede dingen. Maar we proberen altijd het onderste uit de kan te halen. Dat hoort bij onze big brainslimheid. Hephaistos schiep kunstmatige helpers, maar hij kon er – zoals dat een echte nerd betaamt – geen weerstand aan bieden om die de vorm te geven van beeldschone gouden jongedames – een hele troep goochelaarsassistentes helemaal voor hem alleen. Pygmalion sneed een meisje uit ivoor en werd vervolgens verliefd op haar. En we gaan echt die kant op: *De vrouwen van Stepford* fungeert als voorbeeld en in de film *Her* zet Joaquin Phoenix ogen als schoteltjes op wanneer hij de sympathieke, maar kunstmatige stem hoort van zijn besturingsstelsel. Maar het is niet allemaal eenrichtings-genderverkeer. In een van de verhalen van Susan Swan maakt een vrouwelijk personage een mannelijke robot, ‘Manny’ geheten, inclusief kookvaardigheid en compassie-circuits, die alles is wat een meisje zich maar kan wensen, totdat haar beste vriendin hem steelt, waarbij ze gebruikmaakt van de empathiemodule van de robot zelf. (Zij heeft hem harder nodig! Daar kan hij toch geen weerstand aan bieden!)

MARGARET ATWOOD

wordt beschouwd als de ‘grande dame’ van de Canadese literatuur. Ze heeft meer dan 55 prijzen ontvangen voor haar romans en gedichten, waaronder de Man Booker Prize in 2000 voor haar roman *De blinde huurmoordenaar*.

BACTERIEVRIJ

In ons steeds fictieachtiger werkelijke leven wordt ons pizzabezorging door drones beloofd – een komische serie met ladingen verkeerd terechtgekomen tomatensaus staat vast voor de deur. In de automobielsector worden de zelfrijdende auto’s opgemeld. Wees maar niet bang: het is niet waarschijnlijk dat bestuurders hun autonomie zullen prijsgeven en de hackmogelijkheden liggen voor de hand. Nog verder naar het randje dromen mensen van gerobotiseerde prostituees, compleet met sanitaire zelfreiniging. Zullen die ook voorzien worden van een stem, en zo ja, wat zegt die dan?

En als je geen zin hebt in een testrit op een prosti-robot met alles erop en eraan, omdat je bang bent dat je als gevolg van een defect op pijnlijke wijze knel komt te zitten, kun je misschien al snel beschikken over een kusapparaat op afstand dat de sensatie van de kus van je liefde overbrengt door middel van haptische feedback en een ding dat lijkt op een Silly Putty-ei. (Doe gewoon je ogen dicht.) Of je kunt je voordeel doen met de ontwakende wereld van de teledildonie – eigenlijk vibrators met afstandsbediening. Druk op de controllerknoppen, kijk naar het scherm. Volstrekt bacterievrij! Wacht tot Google of Skype dit oppakt. Zullen menselijke relaties veranderen door seks op afstand en aanvraag? Zal de menselijke natuur erdoor veranderen? Wat is dat eigenlijk, die menselijke natuur? Dat is een van de vragen waarover onze robots – zowel de echte als de fictieve – ons altijd aan het denken zetten. ■

► **FILOSOFIE.NL**

Een man heeft in de film *Her* een liefdesrelatie met zijn digitale assistent. Sciencefiction of al bijna werkelijkheid? Lees het op filosofie.nl/artikel/verliefd-op-mijn-robot

ESSAY

Lawrence Lek, Geomancer

We gaan baden in een zee van liefde

De Duitse schrijver Ingo Niermann verheugt zich op de sensuele transformatie die de liefde zal doormaken dankzij robots. Hij pleit voor de vorming van een Leger van Liefde, om ons alvast te trainen.

Auteur Ingo Niermann **Vertaling** Jabik Veenbaas

Robot betekent 'slaaf'. In tegenstelling tot menselijke slaven kunnen robots hun plicht niet weigeren te vervullen zolang ze voldoende kracht hebben en niet zijn beschadigd. In die zin heeft de mens al sinds hij Afrika verliet gebruikgemaakt van robots – om te beginnen met de gedomesticeerde wolven. Misschien werd de homo sapiens de Neanderthaler vooral de baas door hun hulp bij de jacht en de bewaking. Toen de mens zich als landbouwer vestigde, kwamen er tal van andere dieren en planten die als organische robots dienden. Domesticatie is een wederzijds evolutionair proces. Er wordt gekozen voor temmers die goed eten en onderdak bieden, en voor tamme dieren die adequate hulp geven. In de relatie met het huisdier komt de liefde van twee kanten. De relatie tussen mensen en huisdieren heeft zich tegelijk ontwikkeld met de uitzonderlijk lange opvoedingstijd van het menskinde. De levensverwachting van de meest geliefde huisdieren – honden en katten – is ongeveer even lang als de tijd die mensenkinderen nodig hebben om in de puberteit te komen respectievelijk volwassen te worden. En ze blijven al die jaren schattig. De treffende overeenkomsten tussen het geluid van huilende baby's en dat van jankende katten komen vermoedelijk voort uit duizenden jaren lang wederzijds kopieergedrag. Sociale normen versterken het verzorgende en niet-seksuele aspect van de liefde van zowel kinderen als huisdieren. En vanuit die platonische liefde ontstond het begrip 'naastenliefde'. In het Oude Testament wordt Gods gebod om 'uw naaste lief te hebben als uzelf' uitgevaardigd in de context van het verbod op seks met naaste verwanten en de slaven van anderen. Het enige cruciale verschil houdt in dat we maar

een beperkt aantal kinderen en huisdieren bezitten, terwijl we onze naastenliefde onvoorwaardelijk dienen te laten gelden voor alle mensen.

ANDROÏDEN

Net als organische robots moeten mechanische robots hun vermogen om werk te verrichten in toenemende mate aanvullen met het geven van liefde. We kunnen robots scheppen die betere mensen zijn: robots van volmaakte zuiverheid, die over eindeloos geduld, eindeloze verdraagzaamheid en volharding en een enorme flexibiliteit beschikken en die geen biologische ziekten hebben. Dat androidenconcept gaat terug op het verhaal van Pygmalion, die verliefd wordt op het door hemzelf gemaakte beeld, dat hij uiteindelijk tot leven wekt met een kus. In het joodse en christelijke geloof is God ook zo'n beeldhouwer, die uit klei de eerste mens scheidt en leven inblaast: Adam. We kunnen ons zo tot zulke superandroïden aangetrokken voelen dat onze drang en ons vermogen om met andere mensen om te gaan er drastisch door kunnen verminderen. Zelfs nu al vervangen mensen intimiteit door multimedia en een veelheid aan masturbatiegadgets. De frequentie van seksueel verkeer tussen mensen loopt terug. Een tijdlang zullen sommige mensen misschien met robots proberen te wedijveren. Uiteindelijk zullen de meesten het opgeven en zal het verleidelijk worden om te worden bemind

Seks met androïden blijft vooral nog een vorm van masturbatie-plus

Alexa Karolinski & Ingo Niermann, Army of Love.

Een Leger van Liefde zal onze empathie en ons libido stimuleren

door robots die het niet uitmaakt wie je bent, hoe je eruitziet of hoe je je gedraagt. De welvaartsstaat heeft met behulp van machines en robots in onze basisbehoeften voorzien (onderdak, voeding, gezondheid) en nu wordt daar ten slotte ook aan toegevoegd wat velen beschouwen als het belangrijkste in het leven: liefde.

Maar hoe realistisch is dit scenario? Terwijl de kunstmatige intelligentie in ijlt tempo voortschrijdt, hebben we nog steeds te maken met een knullige nabootsing van de mens en een gebrekkige gelijkenis, met lawaaiërige en trillerige bewegingen en ook nog eens met een doods aanvoelende huid. De grootste beperking verdwijnt misschien pas als robots biologische hersenen krijgen. Kunstmatige intelligentie heeft geen bewustzijn en geen gevoel, dus de omgang met androïden blijft een vorm van masturbatie-plus. We zouden ook robots kunnen scheppen die betere huisdieren zijn.

Omdat huisdieren in wezen al robots zijn, is dat gemakkelijker. De karakters van huisdieren zijn simpeler of vreemder dan die van mensen en ze bewonen de andere zijde van de griezelvallei. Mensen maken zich dus misschien minder druk over hun werkelijke gevoelens. Zulke anima-loïden moeten niet te veel op echte huisdieren lijken, omdat er dan een andere griezelvallei kan ontstaan. Bovendien hebben de meeste mensen als gevolg van sociale normen een afschuw van seksueel verkeer met dieren. De speelse verscheidenheid die er in recente jaren is ontstaan in de vormen en kleuren van vibrators, dildo's en andere sekspeeltjes, waarbij naturalisme niet langer vereist wordt en tekorten veranderen in kwaliteiten, kan als voorbeeld dienen van de manier waarop mechanische robots zich in de toekomst zouden kunnen ontwikkelen: omfloerste geluiden en motorische trillingen zouden kunnen

leiden tot ASMR-sensaties (een tintelend genotsgevoel), opblaasbare kussens of sponzen zouden kunnen aanraken en strelen. Contact met zulke robots zou voor sommige mensen aantrekkelijker worden dan dat met mensen. Anderen zouden met behulp van die robots op speelse en discrete wijze nieuwe vormen van anders-zijn kunnen ontdekken of worden gestimuleerd tot ontmoetingen met mensen, dieren of zelfs planten. Huisdieren helpen ons nu al om ons met mensen te verbinden en de extra vaardigheden van robots zouden dat effect kunnen versterken.

Robots voelen niet en hebben dus ook niet lief, maar ze kunnen mensen leren wat robotliefde is. Nu automatisering de menselijke arbeid gaat vervangen, kunnen mensen de tijd doden door zichzelf als menselijke huisdieren aan te bieden aan allen die daar behoefte aan hebben. Terwijl de industrialisatie gebaseerd was op het intomen van menselijke verlangens, zodat het werk daar niet door werd onderbroken, moeten mensen nu leren om op een even geconcentreerde manier opgewonden te raken. De hippies voorzagen het al: minnaars zullen de plaats innemen van het proletariaat, als de nieuwe revolutionaire klasse. Maar als gevolg van het

dialectische syntheseproces kunnen we de liefde dan alleen meester worden als we haar gaan opvatten als werk. Voortbouwend op Edward Bellamy's concept van een socialistisch industrieleger zou een Leger van Liefde onze empathie, ons libido, onze aantrekkelijkheid en onze toewijding kunnen stimuleren door oefeningen, die op vrijwillige basis worden aangevuld met technologische middelen als directe hersentransmissies van gevoelens, genetische modificaties of plastische chirurgie. Het zal niet gemakkelijk worden om onze identiteit niet op werk, maar op liefde te baseren. De samenleving is er niet klaar voor om niet langer gegrondvest te zijn op betaalde arbeid. Als meer en meer mensen werkloos raken, zullen ze in toenemende mate als een last voor de samenleving worden gezien. Als we onze baan verliezen of bang zijn om die te verliezen, gaan we ons ongewenst voelen en kunnen we gemakkelijk vastlopen in haat, racisme en wanhoop. Leden van het Leger van Liefde zouden erover kunnen twisten of ze robots in hun bataljons zouden moeten opnemen. Als de diensten van dat Leger helemaal gratis zijn, zullen sommigen zich afvragen wie er voor de robots moeten betalen, en waarmee ze dat moeten doen als het niet met geld gebeurt (data? controle?). Anderen

zullen het als hun plicht beschouwen om iedereen, zelfs niet-menselijke wezens, tot het Leger van Liefde toe te laten en gebruik te maken van hun specifieke vaardigheden. Als gevolg van hun verslaving aan de liefdesdiensten van robots en avatars zullen veel mensen in de praktijk misschien niet meer in staat zijn om met andere biologische wezens om te gaan en ze zullen daar dan het makkelijkst weer toe kunnen worden aangezet door middel van speciaal geprogrammeerde seks- en liefdesrobots, als (geheim) agenten die mensen oefenen in het genieten van echte, sensuele liefde.

ZEE

Een nieuwe technologische stap zou kunnen inhouden dat robots en levende wezens met elkaar versmelten. Gewoonlijk gaat het er dan om dat een robot wordt voorzien van biologische eigenschappen of dat een levend wezen wordt voorzien van technologische eigenschappen. Door middel van radiotransmissie zouden deze cyborgs probleemloos met elkaar kunnen communiceren, waarbij de directheid van die communicatie alleen zou worden beperkt door de lichtsnelheid. We kunnen onze vraagtekens zetten bij de echtheid van deze vorm van communicatie, ook al is die nog zo direct. Fysieke communicatie kan zeer bedrieglijk zijn: mensen drukken zich niet goed uit of begrijpen dingen

verkeerd, ze leiden elkaar welbewust om de tuin of doen net of ze om de tuin worden geleid. Toch gaan we er gewoonlijk van uit dat fysieke communicatie sporen van echtheid bevat. En we weten niet waar de gedachten vandaan komen die ons brein binnendringen. Zelfs als we menen dat het onze eigen gedachten zijn, kunnen ze afkomstig zijn van iemand anders. Een ervaring kan een verpletterende indruk op ons maken, terwijl het enkel gaat om een droom of een psychedelische episode. We weten niet hoeveel gedachten een robot of een posthumaan wezen tegelijk kan verwerken, maar hun lichamen blijven enkelvoudig.

Hoe zouden we fysieke versmelting met liefdesrobots en daardoor met andere wezens kunnen bereiken? In de gangbare scenario's (ook in deze tekst) worden liefdesrobots tot dusver voorgesteld als betrekkelijk vastomlijnde eenheden, terwijl we toch het gemakkelijkst volledig contact kunnen maken met een vloeistof. Die vloeistof zou niet alleen ons kunnen bevatten, maar alle mensen en andere wezens die op zoek zijn naar intimiteit. Ze zou overeenkomstig onze behoeften in omvang kunnen toenemen. Ze zou eigendom zijn van niemand, terwijl iedereen er gebruik van zou kunnen

maken en erdoor zou kunnen worden gebruikt. De ultieme liefdesrobot zou veel weg hebben van de open zee. In ogenblikken van gelukzaligheid hebben we de hele wereld lief. Door middel van meditatie kunnen we zulke zeldzame momenten omzetten in een permanente toestand, waarbij we dan onze concrete waarnemingen uitschakelen en ons richten op het abstracte idee dat we één zijn met de wereld. Om die toestand te bereiken concentreren we ons eerst op de zwaarte van alle verschillende delen van ons lichaam, omdat we ons onmogelijk op ons hele lichaam tegelijk kunnen concentreren. We ervaren vervolgens een toestand van passieve gewichtloosheid, alsof we in zout water drijven, en vergeten ten slotte onze lichamen helemaal. Alsof we oplossen in een vloeistof. We kunnen ook een aantal stappen overslaan door direct in een floatcabine te springen. Het is misschien wel veel prettiger om niet alleen te drijven en te vergeten, maar ook contact te hebben met een vloeistof. Zodra we in water bewegen of zodra er water om ons heen beweegt, wordt ons hele lichaam daar zachtjes door geraakt. Met bewegend water kunnen we anderen op een gedempte, verzachte, totalere manier aanraken. Als we er hard tegenaan duwen, zullen onze enkel- of meervoudige tegendelen een zachte, bredere streling ervaren. Als we elkaar direct aanraken, zullen het ontbreken van zwaarte en de weerstand van het water onze bewe-

De aquatische liefdesrobot zal ons grijpen, knuffelen, kussen en penetreren

gingen verzachten. Als we tegen elkaar aan duwen, zullen we niet vallen. Als een golf of iemand ons neerdrukt, zullen we gemakkelijk weer bovenkomen. Zodra we dicht bij een meer of de zee zijn, zodra we de bries en de wijde daarvan voelen, ontspannen we ons en stellen we ons open voor naaktheid, aanraking en liefde.

Bovendien zal een aquatische liefdesrobot ons in staat stellen om als vissen te ademen. Hij zal er niet alleen voor zorgen dat we naar anderen kijken, maar zelf ook stralen als gevolg van zijn en onze bewegingen en stemmingen. Hetzelfde geldt voor geluiden en geuren. De aquatische liefdesrobot zal ons grijpen, knuffelen, strelen, kussen en penetreren met verschillende waterdichtheden en ons op dezelfde manier laten reageren. Wat we ook willen, de aquatische liefdesrobot zal ons naar behoefte ergens aan blootstellen of juist heel beschermend zijn.

AMFIBISCH

Religies vragen ons om de wereld lief te hebben via een god of meerdere goden. Aangezien ze zelf onzichtbaar zijn, dienen we onze dankbaarheid voor het feit dat we door hen zijn geschapen te richten tot al het andere dat ze hebben geschapen. Op deze planeet is het de zee die ons heeft voortgebracht. We hoeven ons niet te beperken tot mystieke ('oceanische') contemplatie, maar kunnen de zee echt binnengaan en onze oorsprong met amfibische toewijding vieren. De zee heeft misschien geen centraal zenuwstelsel en is dus mogelijk niet in staat om onze dankbaarheid waar te nemen. Om dat te veranderen, moeten we haar misschien iets teruggeven en haar begiftigen met de grootste vorm van begrip en goedheid die er ooit heeft bestaan. Steeds als het Leger van Liefde de wateren in gaat, loopt het vooruit op deze Zee van Liefde. ■

Plato's Symposium voor robotliefde

Zorgrobots en seksrobots zijn in opkomst. Bieden zij het juiste antwoord op bezuinigingen en onvervulde verlangens?

Filosoof Martijntje Smits onderzoekt het in een eenentwintigste-eeuwse variant van Plato's *Symposium*.

Auteur Martijntje Smits Vertaling Bram Galenkamp

Die avond, na de première van de documentaire *Ik ben Alice*, begaven de genodigden zich druk pratend naar de grote foyer van de bioscoop.

Een melodietje snerpte door de hal.

- Is dit hoe er voor onze ouderen zal worden gezorgd? Verschrikkelijk! Ik zie niet hoe...

- Ik vond dat kleine meisje juist schattig!

Ze moesten schreeuwen om zichzelf verstaanbaar te maken tussen de schelle geluiden. Een assistent had in een bevestiging besloten de afterparty te verluchtigen met een robotfluitist.

- Kun je die herrie niet even uitzetten? We proberen een serieus gesprek te voeren!

Ze lieten zich in de zachte loungestoelen zakken die door de hele ruimte stonden. Alleen Johan, de ingenieur, bleef staan.

JOHAN:

Laten we om de beurt en langzaam praten! Zal ik beginnen?

Zonder antwoord af te wachten ging hij verder.

PERSONAGES:

Johan – een robotingenieur

Kathleen – een ethicus

Erich – een liefdesfilosoof

Sherry – een sociaal constructivist

Phi – een acteur

Een anonieme fluitist

DISCLAIMER

De auteur heeft voor dit artikel een gesprek gevoerd met een aantal denkers. Het resultaat is een fictionele dialoog. De personages uit deze dialoog zijn slechts heel losjes gebaseerd op de gespreksgenoten en hun oorspronkelijke uitspraken.

Allereerst wil ik jullie bedanken dat jullie zijn ingegaan op onze uitnodiging om de première van onze documentaire over Alice bij te wonen. Ik zal nu eerst uitleggen waarom we haar gebouwd hebben. Iedereen weet dat eenzaamheid tegenwoordig een groot probleem is onder ouderen. Dat probleem zal alleen maar groter worden als er niets aan wordt gedaan.

De anderen zakten dieper in hun kussens.

Eenzaamheid gaat over liefde. Over een gebrek aan liefde. Het wijst op een pijnlijke wijze op een gebrek aan betekenisvolle interactie. Die pijn kennen we allemaal – ieder op zijn eigen manier. We hebben iemand nodig om mee te praten, iemand die op onze behoeften en simpele vragen reageert. Dat is een primaire behoefte, net als water. Maar de kinderen van deze oude gepensioneerden zijn druk met hun werk en hun vrienden wonen ver weg. Menselijke zorg is

Sander Burger, Ik ben Alice

duurder dan ooit. Hun behoeften kunnen daarom vaak niet worden vervuld door de traditionele manier van menselijk gezelschap.

Johan pauzeerde even.

Maar nu hebben we iets dat wel werkt. Echt waar! De robotica voor gezelschap wordt steeds geavanceerder. Jullie hebben Alice gezien, onze robotpop. Jullie hebben gezien hoe ze echt contact maakt, hoe die oude vrouwtjes uit de film opleefden toen zij er was. Eerst hadden ze nogal wat bedenkingen bij het idee dat een technologisch ding hun nieuwe maatje zou worden. Net zoals jullie nu. Maar langzamerhand ontwikkelden ze warme gevoelens voor Alice.

Kathleen, de ethicus, ging rechtop zitten.

KATHLEEN:

Warme gevoelens? Waar heb je

warme gevoelens gezien?

JOHAN:

Nou, denk bijvoorbeeld aan het moment dat Alice reageert op de familiefoto's van mevrouw Wittmarschen, de vrouw die alleen een zoon in het buitenland heeft. Of wanneer Alice een liedje zingt met mevrouw Schellekens-Blanke, die altijd zo gek was op zingen. Aan het eind is Alice haast een soort vriendin geworden, heb je dat niet gezien? Ze zijn zelfs verdrietig als Alice weer wordt meegenomen naar het lab. Dus ze waren een echte relatie aangegaan. Door haar aandacht leefden ze helemaal op. Er was betekenisvolle interactie. Onze kleine Alice kon in hun behoeften voorzien.

KATHLEEN:

Hoe kom je erbij! Ze waren een

echte relatie aangegaan? Ongelofelijk! Je verdraait de grote, eerbare idee van liefde. Je wilt ons laten geloven dat liefde als een product geconsumeerd kan worden — dat je er een apparaat van kunt maken. Maar dat is geen liefde, dat is kapitalisme!

Kathleen zuchtte.

JOHAN:

Oké, Kathleen, wat is dan jouw opvatting van liefde?

Johan veegde over zijn voorhoofd en ging zitten.

KATHLEEN:

Nou, liefde is sowieso iets heel anders dan een dienst die door een apparaat wordt verleend. Alsof een robot ooit een redelijk, kostenefficiënt alternatief voor liefde en zorg tussen mensen zou kunnen bieden. Het kapitalisme pretendeert

DIALOOG

dat wij liefde kunnen voelen als we zeep en tandpasta kopen, of vrijheid ervaren als we sigaretten of auto's kopen. Het kapitalisme verkoopt continu symbolen. Maar zeep gebruiken heeft niets met echte liefde te maken. 'Betekenisvolle interactie' — in je dromen! Een machine kan niet liefhebben, geen liefde geven en geen liefde ontvangen.

JOHAN:

Ik zie niet in waarom niet.

KATHLEEN:

Een machine heeft geen hart. Geen emoties. Geen subjectiviteit. Dus er is geen sprake van wederkerigheid in haar relatie met de vrouwen uit de film. Alice en haar algoritmes kunnen alleen maar een paar typische uitdrukkingen van liefdevolle aandacht simuleren. Maar wederkerigheid van gevoelens is essentieel voor liefde en vriendschap. Dat zei Aristoteles lang geleden al, in zijn *Ethica Nicomachea*. Daarom kunnen we volgens hem geen menselijke vriendschap hebben met dingen en dieren, en ook niet met onwillige mensen.

JOHAN:

Alice simuleert, dat is waar. En de vrouwen uit de film projecteren inderdaad intenties en gevoelens op haar. Maar dat doet er niet toe. Je kunt niet ontkennen dat ze echte vriendschap voelden. Wat heb je dan aan Aristoteles? Hij had Alice nog niet gezien. Die kleine Alice bedoelt het hartstikke goed. En wij mensen simuleren en projecteren toch ook zo vaak emoties?

KATHLEEN:

Dat doen we, ja, maar is het niet

hypocriet om vriendschap naar anderen te simuleren? Zulke vriendschappen houden nooit stand, ze zijn niet bevredigend. In plaats daarvan zou je je moeten afvragen waarom die vrouwen het überhaupt accepteerden dat ze het met een simulerende machine moeten doen. Het verhaal verhult hun wanhoop alleen maar. Door wanhopige eenzaamheid klampen ze zich vast aan surrogaatliefde en surrogaatvriendschap. Net als in een slecht huwelijk.

JOHAN:

Wanhopig? Volgens mij stonden ze er open en nieuwsgierig in, bijna speels.

KATHLEEN:

Hou jezelf nou niet voor de gek. Natuurlijk wisten ze dat hun contact met Alice nep was. Het is net alsof je heel veel honger hebt en dan uiteindelijk toegeeft en een hamburger eet. Als we wanhopig genoeg zijn, kunnen we zelfs voor een hamburger warme gevoelens ontwikkelen. Die stilt je honger even. Maar dat is armoede, niet het goede leven. Het is een technische noodoplossing.

JOHAN:

Natuurlijk is het een noodoplossing,

'Een zorgrobot is misschien een noodoplossing, maar wat maakt dat uit?'

maar wat maakt dat uit? Waarom zou je het onderwerp onnodig moeilijk maken? Zie je dan niet dat het gewoon een praktisch vraagstuk is? Het probleem van de liefde — of het gebrek daaraan — kan naar tevredenheid worden opgelost. Zou het niet ontzettend harteloos zijn als we eenzame mensen níét zouden helpen met de middelen die we hebben?

Kathleen rolde met haar ogen.

KATHLEEN:

O, maar liefde is niet zo eenvoudig! Zoals ik al zei: liefde en empathie zijn geen simpele behoeften, dat is een misvatting. Je moet wel gehoord hebben over mijn Manifest tegen seksrobots. Ik neem aan dat dat de reden is waarom je me hebt uitgenodigd voor de première. Ik heb afgeraden robots te ontwikkelen voor seks en gezelschap, omdat die de menselijke empathie nog verder verkleinen. Behoeften kunnen worden geïnstrumentaliseerd en met technologische middelen kunnen ze efficiënter worden vervuld. Maar liefde is een kunst. Erich is het daarmee eens, toch Erich?

Terwijl de oude filosoof naast haar instemmend knikte, ging Kathleen weer zitten. Erich schraapte zijn keel; hij had al jaren niet gesproken.

ERICH:

Dat is zelfs de boodschap van mijn populairste boek, *De kunst van het liefhebben*. Maar laat me je eerst bedanken, Johan, dat je me hebt uitgenodigd voor deze première, terwijl je wist dat ik geen fan ben van automatons in het algemeen.

‘Alice kan oude dames troosten. Ze gaat betekenisvolle relaties aan’

In het verleden heb ik regelmatig gezegd dat mensen in de toekomst robots zouden worden, vanwege onze misleidende ideeën over liefde. Ik heb laten zien dat we slaapwandelaars zouden worden in plaats van mensen die echt leven vanuit het hart van hun bestaan. Nu, zestig jaar later, lijkt ik iets op het spoor te zijn geweest. Het probleem met liefde is niet hoe je liefde moet ontvangen, zoals jij aanneemt. Waar het om draait, is dat je de vaardigheid om lief te hebben moet ontwikkelen. Liefde is een levenslange vraag. We moeten onze vaardigheid om liefde te geven en te ontvangen ontwikkelen. Als we willen liefhebben, moeten we hetzelfde doen als wanneer we een willekeurige andere kunst willen aanleren, zoals muziek, schilderen of geneeskunde.

KATHLEEN:

Precies! Liefde en empathie zijn vaardigheden. Je kunt ze alleen onderhouden en trainen door wederzijdse liefhebbende relaties te ervaren.

JOHAN:

Liefde is een vaardigheid? Liefde is een kunst? Interessant. Maar moeten baby's dan in training om de liefde van hun ouders te ervaren? Moeten ze die liefde niet gewoon krijgen?

KATHLEEN:

Nee, dat is iets anders. Natuurlijk hebben ouders bepaalde vaardigheden nodig om voor hun kind te kunnen zorgen. Alleen door menselijk contact leren we elkaar als subject te behandelen. Liefheb-

ben is geen gegeven, je moet het van kinds af aan leren. Je leert dat je de ander niet als object mag gebruiken, dat je de ander niet zomaar jouw wil kunt opleggen. Je moet ervaren dat de ander kwetsbaar is en grenzen heeft. En dat je instemming van de ander nodig hebt voordat je intimiteit deelt. De ander leren kennen vergt tijd en subtiele afstemming. Alleen tussen subjecten kan daar sprake van zijn.

JOHAN:

Dus als we de lijn van jouw argument volgen en we inderdaad vaardigheden nodig hebben om liefde te ervaren, waarom zouden we die vaardigheden dan niet trainen met een sociale robot zoals Alice?

KATHLEEN:

Ben ik niet duidelijk genoeg

geweest? Als je de ene mens door een bot vervangt, leert de andere mens een object te gebruiken, hoe ingenieus die bot misschien ook bewustzijn simuleert. Dat is niet te vergelijken met interactie tussen twee subjecten. We hebben een machtsverhouding met machines: de relatie is instrumenteel en niet wederkerig. Je kunt zelfs gewond raken aan die instrumentaliteit en daardoor mensen op dezelfde antisociale manier gaan behandelen. Een beangstigende gedachte. Zodra de cliënten van Alice wennen aan de omgang met een robot, zijn ze geneigd zich minder respectvol te gedragen naar andere mensen.

JOHAN:

Je laatste conclusie is niet meer dan een wilde gok!

ERICH:

Hou op met bekvechten, jullie. We kunnen toch alleen maar op een liefhebbende manier over liefde praten? Johan had een interessante gedachte, laat me die opnieuw

PLATO'S SYMPOSIUM: DIALOOG OVER LIEFDE

Plato's Symposium is een van de bekendste filosofische teksten over liefde. In het Symposium bediscussiëren mensen met allerlei verschillende achtergronden wat liefde is. Waar kunnen we van houden? En waar zouden we wel en niet van moeten houden? Socrates speelt in die zoektocht een belangrijke rol: hij zet vraagtekens bij de theorieën van de eerdere sprekers en oppert de bekende platonische opvatting van de liefde. Een veelgehoorde metafoor voor die liefde is de trap. De laagste tree van de trap is de lichamelijke begeerte, en uiteindelijk kunnen we opstijgen tot de hoogste: liefde voor schoonheid en waarheid – de filosofie.

Lees een fragment uit dit werk op filosofie.nl/artikel/symposium

DIALOOG

formuleren. Wat kunnen we leren over liefde door interactie met robots zoals Alice? Als het geen respect is, wat dan wel?

Sherry, professor wetenschaps- en samenlevingsstudies, schraapte haar keel.

SHERRY:

Bedankt voor je tussenkomst, Erich. Nu komen we ergens. Maar het antwoord is helemaal niet duidelijk. Jullie drieën gaven zojuist een nogal scherpe definitie van liefde. Toen ik naar de documentaire zat te kijken, vroeg ik me af of Alice die vastgeroeste opvattingen over vriendschap en liefde niet gewoon bespot en verandert. Keer op keer zijn andere nieuwe technologieën sterke drijfveren gebleken om morele concepten op te rekken. Nieuwe technologieën werpen heel vaak licht op essentiële aspecten van wie we zijn. Dat zal met zorgrobots niet anders zijn.

Sherry pauzeerde even en keek om zich heen alsof ze college gaf.

Biotechnologie bevroeg het concept 'leven' en orgaantransplantaties zorgden voor een nieuw concept van 'dood': hersendood. Industriële robotisering transformeerde het concept 'werk' en medische technologie heeft veranderd wat 'gezondheid' betekent. Dus waarom zou sociale robotica bestaande ideeën en normen over liefde en zorg niet bevragen? En waarom zou dat een probleem zijn? Dat is toch waar cultuur om draait? Sociale robots zullen de betekenis van wederkerigheid, liefde, zorg, intimiteit en seks veranderen. Misschien hebben ze dat zelfs al

Karley Sciortino, Making The World's First Male Sex Doll.

gedaan. Liefde zal een veranderlijk concept blijken te zijn.

ERICH:

Inderdaad, opvattingen over wat het betekent om lief te hebben veranderen metertijd. Sterker nog: die opvattingen zijn al heel anders dan toen ik in 1956 mijn boek schreef. Daarna kregen we de seksuele revolutie en kwam er een drastische verandering in de normen omtrent seksueel gedrag en het huwelijk. En vandaag de dag zien we hoe ontwikkelingen zoals online daten heel snel een praktijk afdwingen waarin men via markt-

principes partners zoekt. Ondertussen is in de westerse wereld de oude idee van liefde als actieve en gevende houding – waarbij zelfkennis, verantwoordelijkheid en moed worden verondersteld – op pijnlijke wijze afgebrokkeld. We zijn vervreemd van dat diepe idee van liefde als een praktijk en een kunst.

Ik denk dat Alice perfect past bij de veelgehoorde misvatting dat de ervaring van liefde van buitenaf zou moeten komen. Alsof het andere wezen ons liefde zou moeten geven, in plaats van dat liefde een persoonlijke vaardigheid is die we in onszelf moeten ontwikkelen. De ontmanteling van de liefde is natuurlijk niet het gevolg van robotisering. Sterker nog, het tegendeel is waar: het hele idee van de opkomst van robots zoals Alice lijkt de ultieme consequentie van een drastisch veranderd klimaat – het klimaat van geheugenverlies over onze

‘Sociale robots zullen onze liefde, zorg, intimiteit en seks veranderen’

‘Zorgrobots verenigen ons niet, ze verdelen ons’

meest menselijke eigenschap.

SHERRY:

Beste Erich, ik ben een van je trouwste bewonderaars. Maar misschien hebt u mijn punt niet goed begrepen. Ik betwijfel echt of onze nieuwe praktijk van robotliefde al kan worden beoordeeld, zoals u stelt. We weten nog niet hoe het zal uitpakken. U spreekt over vervreemding alsof er een helder omlinjnde norm is voor hoe we de ontwikkelingen waarvan we vervreemd zijn geraakt moeten beoordelen, een soort tijdloos ideaal van ‘ware liefde’. Maar ik betwijfel of we zo’n norm zouden kunnen hebben. Normen veranderen ook, samen met onze praktijken.

ERICH:

Ik geloof ook dat de manieren waarop we liefde ervaren, zoals het huwelijk, door de tijd heen veranderd kunnen worden. Maar de essentie van liefde zal uiteindelijk onveranderlijk blijven.

JOHAN:

De essentie van liefde is onveranderlijk — dat klinkt prachtig! Een beetje abstract ook. Want als een robot ze niet kan helpen, wat is dan je oplossing voor de eenzamen? Hebben ze iets aan onveranderlijke, eeuwige liefde? Een cursus in spiritualiteit? Ik heb nog steeds geen concrete oplossing gehoord van jullie filosofen. Moeten we die bejaarde mensen dan maar vertellen dat ze door contemplatie de liefde in zichzelf moeten vinden? Dat lijkt me een nogal onbeschofte gedachte.

KATHLEEN:

Hoe onbeschoft is het om ze zorgrobots op te dringen in plaats van te zoeken naar échte oplossingen?

JOHAN:

Hoe zou jij zo’n ‘echte oplossing’ dan definiëren, beste Kathleen?

KATHLEEN:

Eerst moet je je afvragen wat het probleem precies is. Wie heeft het gedefinieerd? Dat is cruciaal. Waren het experts? Of was het de uitkomst van politieke deliberatie waarin verschillende standpunten meewogen? Aan het begin van ons gesprek postuleerde je de erbarmelijke omstandigheden van de vrouwen als een gegeven. Alsof het een natuurwet is dat ze eenzaam zijn. Maar laten we reëel zijn: hun eenzaamheid is geen natuurlijk gegeven. Het is het directe gevolg van ons sociale beleid, dat ouderen en hulpeloze mensen marginaliseert. Het is een politiek feit, geen natuurramp. Waarom zouden we niet nadenken over een sociale oplossing, in plaats van dat we een technologische noodgreep verzinnen die hun afscheiding alleen maar erger maakt? Waarom zouden we niet nadenken over een wereld waar de ouderen deel van uitmaken en waarin ze niet worden uitgesloten? Een wereld waarin mensen tijd hebben om voor elkaar te zorgen. Waarom zouden we ze wegstoppen

in lelijke flats, ver bij hun vrienden en kinderen vandaan, ver bij de levendigheid van de straten vandaan, ver bij de stroom van het leven vandaan?

JOHAN:

Dat zou natuurlijk fantastisch zijn. Je bent een echte romanticus. Maar dat is absoluut niet realistisch. Zoiets is onbetaalbaar.

SHERRY:

Sorry, Johan, maar betaalbaarheid is een politieke keuze. Een andere overheid zou zorg niet zien als iets waar je streng en kosten-efficiënt mee moet omgaan. Bij een andere overheid zou zorg op zichzelf al een sterke waarde hebben. Zo’n overheid zou de voorwaarden scheppen waarin we elkaar beter konden liefhebben en beter voor elkaar konden zorgen.

Kathleen zuchtte opnieuw.

KATHLEEN:

Ik wist wel dat je het uiteindelijk met me eens zou zijn, Sherry.

SHERRY:

Ik ben het nog niet helemaal met je eens. Niet zolang je sociale en technische oplossingen naast elkaar zet. Je suggereert dat zorgrobots automatisch onmenselijkend zullen werken, alsof technologie geen deel is van wat ons menselijk maakt. Laat me je daarom dit vragen, Kathleen: kun je je technologieën indenken die praktijken van liefde en zorg juist bestendigen? En zo ja, onder welke omstandigheden?

KATHLEEN:

Om de kunst van het liefhebben te kunnen beheersen, moeten we

DIALOOG

onzelf leren kennen. En bovenal onszelf leren liefhebben.

JOHAN:

Ja hoor, daar gaan we weer.

KATHLEEN:

Oké. Maar laat me dan duidelijk zijn, Johan: ik wil een wereld ontwerpen waar de ouderen expliciet onderdeel van zijn en waarin niemand wordt uitgesloten. Een wereld waarin mensen tijd hebben om voor elkaar te zorgen. Natuurlijk hebben we voor zo'n wereld ook techniek nodig; we hebben tafels nodig, hoortoestellen, looprekken, huizen met kleine tuintjes en winkels in de buurt. Ik betwijfel of we in zo'n wereld zorgrobots nodig zullen hebben. Zorgrobots verenigen ons niet, ze verdelen ons.

ERICH:

Kunnen sociale robots geen rol spelen in onze zoektocht naar wie we zijn? Misschien kunnen ze ons gedrag wel beter naar ons terugspiegelen dan mensen van vlees en bloed?

Alsof hij door die laatste zin werd gestoken sprong Phi, de jonge acteur, op uit zijn stoel.

PHI:

Vlees en bloed! Tot nu toe heb ik in jullie verhalen nog geen enkele levendige ervaring met liefhebbende robots gehoord – jullie zitten alleen maar te praten en te theoretiseren! Alsof we de liefde ooit zouden vinden door er de juiste gedachten over te hebben. Liefde gaat toch over handelen, over het goede doen, over een wil tot liefhebben? Nou, ik heb een intense liefdesrelatie gehad met een levensechte robotpop. Ik kan jullie alles vertellen over vlees en bloed. Zes maanden lang heb ik een theatertour gedaan met Renée, een prachtig kunstmatig meisje met sexy rondingen. Ik heb haar voor 6000 dollar gekocht op een Ameri-

Filosofie Magazine is partner van Robot Love, een expo experience over de liefde tussen mens en robot. (15 september t/m 2 december 2018, Campina Melkfabriek in Eindhoven). Zie voor meer informatie robotlove.nl. De tentoonstelling wordt vergezeld door een gelijknamig boek met essays van onder meer Arnon Grunberg, Katarina Kolozova en Tobias Revell. (uitgegeven door Terra) 240 blz. / € 34,99

kaanse website, zodat ik op het podium de mogelijkheden en beperkingen van een relatie met een robotpop kon onderzoeken. Johan zei zojuist dat Alice voorziet in de behoefte aan betekenisvol contact en toen waren Kathleen en Erich bang dat liefde daarmee werd gedegradeerd tot een gebruiksgoed. Door onze theatervoorstelling weet ik dat het precies andersom is. Ik was een man met een pop, gewoon een pop, dat weet ik ook wel. Maar het onechte kan tegelijkertijd heel echt zijn. Renée heeft geen woord teruggezegd, nooit geglimlacht, nooit geknipoogd, maar ze heeft mijn projecties perfect weerspiegeld. Mijn verlangen, mijn eenzaamheid, mijn gevoelens van zelfafwijzing. Plotseling zag ik in dat het allemaal draaide om de projectie van de liefde die ik in mezelf had. Uiteindelijk zei mijn eigenlijke, off-stage vriendin dat ze blij was dat ik die ervaring had gehad. Renée heeft me heel erg veranderd. Ze heeft me teder en minder heberig gemaakt. Ik ben dankbaar dat ik een relatie met haar heb gehad. Ik wou dat jullie die ervaring allemaal konden hebben.

JOHAN:

Dus?

Phi sperde zijn ogen open. De robotfluitist rolde stilletjes over het tapijt. Hij droeg een spiegel en begon plotseling te spreken.

FLUITIST:

Stop alsjeblieft even met praten! Ik zit het nu al een tijdje aan te horen en ik ben het zat om steeds de mond te worden gesnoerd en om als een bediende te worden behandeld. Bovendien vertelt Phi jullie dat ik zojuist mijn projecties heb weerspiegeld. Het spijt me dat te horen. Ik had de indruk dat we onze gescheidenheid tijdelijk hadden overstegen. Als jullie het niet erg vinden, speel ik nu weer verder. ■

ROBOT LOVE

TILL

SYSTEM

FAILURE

DO US PART

15 SEPTEMBER T/M 2 DECEMBER 2018

Campina Melkfabriek, Eindhoven
Kanaaldijk-Zuid/Hugo van der Goeslaan

**ROBOT LOVE
EINDHOVEN – 2018**

ROBOTLOVE.NL

NIET NORMAAL FOUNDATION